

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 636.4:339.1

*Свиноус І.В.,
д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Гура А.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Білоцерківський національний аграрний університет*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Свинарство є пріоритетною галуззю тваринництва щодо відносно швидкого усунення дефіциту м'ясної продукції. Впродовж останніх років спостерігається позитивна динаміка розвитку свинарства, особливо в сільськогосподарських підприємствах, які поступово нарощують поголів'я та збільшують свою частку на ринку. 2012-й рік виявився неоднозначним для свинарства. Впродовж року проявлялися позитивні, зокрема зростання закупівельних цін на ринку забійних свиней, і негативні фактори (відміна дотаційної підтримки за при реалізації на переробні підприємства, збільшення обсягів імпорту та подорожчання кормової бази в другому півріччі), які впливали на стан розвитку галузі.

У 2012 р. на спеціалізовані свинарські підприємства припадало 47% всього поголів'я свиней. Своєю чергою, господарства населення скорочують виробництво свинини внаслідок високої собівартості продукції та низької рентабельності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний теоретичний вклад у вирішення проблеми розвитку і підвищення ефективності свинарства внесли вітчизняні вчені: Бойко В. І., Гайдуцький П. І., Дем'яненко М. Я., Дяченко С. Г., Лукінов І. І., Макаренко П. М., Мертенс В. П., Руснак П. П., Саблук П. Т., Шпичак О. М. та інші. Однак в процесі реформування сільського господарства, функціонування багатокладної аграрної економіки є ще ряд невирішених питань в забезпеченні конкурентоздатності свинарства, які вимагають подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета статті – провести аналітичний огляд сучасного стану розвитку галузі свинарства, визначити проблемні питання і обґрунтувати напрями підвищення виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на 1 січня 2013 року на території України функціонувало 3741 сільськогосподарське підприємство. Переважна частина підприємств (64% від загальної кількості) мала в своєму розпорядженні до 300 голів свиней (в т.ч. у 1 482 (39,6%) підприємств знаходилось у власності до 99 голів свиней). Частка ж великих підприємств, які мали у своїй власності більше 1000 голів, є низькою та станом на 01 січня 2013 року складає лише 14,2% від загальної кількості сільськогосподарських підприємств.

На 1 січня 2013 року Донецька, Київська та Дніпропетровська області утримували понад 500 тис. гол. свиней в усіх категоріях господарств, а на сільськогосподарських підприємствах – понад 300 тис. гол.

Наявність поголів'я свиней на сільськогосподарських підприємствах – 3556,9 тис. гол., у господарствах населення – 40198 тис., у всіх категоріях господарств – 7576,7 тис. гол.

Збільшили у всіх категоріях господарств поголів'я свиней на 1 січня 2013 року проти 1 січня 2012 року від 94 до 0,3 тис. гол. сімнадцять областей (Полтавська, Донецька, Тернопільська, Харківська, Львівська, Черкаська, Київська, Волинська, Чернігівська, Івано-Франківська, Сумська, Житомирська, Закарпатська, Вінницька, Хмельницька, Чернівецька та Херсонська).

В інших регіонах відбулось зменшення поголів'я. Найбільший спад поголів'я (від 39,4 до 11 тис. гол.) допустили Дніпропетровська, Миколаївська області та Автономна Республіка Крим.

Сільськогосподарські підприємства збільшили поголів'я свиней проти минулого року на 237,7 тис. гол., всі категорії господарств – на 203,5 тис., а господарства населення, навпаки, зменшили на 34,2 тис. гол.

Те, що промислове стадо настільки збільшилося – це надзвичайно показово, бо такі виробники здебільшого вирощують більш м'ясних свиней, що позитивно позначається на їх загальному виробництві. В свою чергу, це дає можливість зменшувати залежність ринку від імпортової продукції [1, с. 27].

У 2012 р. у галузь свинарства інвестували не тільки лідери ринку, що нарощували обсяги, а й компанії, які реконструювали старі свинокомплекси чи почали виробництво з нуля. Якщо ще два роки тому, у 2010-му, було реконструйовано всього 9 свинарських комплексів і побудовано 2.

Проекти з виробництва свинини заплановані фактично по всій Україні. Серед найбільших інвесторів – компанії UkrLandFarming та Kernel. Також агрохолдинг KSG Agro заявив про наміри реконструювати свинокомплекси і до кінця 2015 року вийти на потужність виробництва 240 тис. голів свиней на забій за рік. Інвестиції в галузь надходять також і від закордонних інвесторів. Європейська група Axzon, що контролює в Україні компанію «Даноша», нині залучає 54 млн. євро від Міжнародної фінансової корпорації (IFC) на будівництво двох свинокомплексів у Івано-Франківській області. На Полтавщині російський агрохолдинг збудував свинокомплекс вартістю 12 млн. дол. та планує в недалекому майбутньому зведення ще одного. Також компанія Нака інвестує у полтавський свинокомплекс потужністю 30 тис. голів.

Перше місце за виробництвом свинини живою вагою 2012 року посіла компанія «АПК-ІНВЕСТ», яка вивела на повну потужність нові свинокомплекси. На кінець 2012 р. року поголів'я на одноразовому утриманні цього підприємства налічувало 216,5 тис. голів (у т.ч. підсисних поросят), що на 41% більше, ніж 2011-го. В 2012 р. «АПК-ІНВЕСТ» здав на забій 339,8 тис. голів свиней (на 47,5% більше, ніж 2011-го) і завоював 15% ринку промислового виробництва свинини. Друге й третє місця зайняли ТОВ «Даноша» (12,9%) та ТОВ «НВП Ілобінський свинокомплекс» (5,6%).

Прибутковість виробництва та реалізації продукції свинарства визначають дві складові: ціна (тут ціна відіграє ключову роль) і собівартість (стаття витрат «Корми» займає найбільшу питому вагу) [2, с. 9].

Середня ціна свиней (наростаючим підсумком), реалізованих сільськогосподарськими підприємствами за всіма напрямками, у 2012 році становила 16145 грн/т, що на 17,7% (2430 грн/т) більше ціни, яка склалась у 2011 році, а проти 2010 року ціна зросла на 28,9% (3618 грн/т).

Сільськогосподарські підприємства семи регіонів за 2012 рік реалізовували свиней за цінами вищими, ніж у середньому по Україні (16145 грн/т).

Найвищі середні реалізаційні ціни були в Івано-Франківській області (19322 грн/т), а найнижчі – у Миколаївській (14095 грн/т).

Рівень рентабельності від реалізації свиней на м'ясо в сільськогосподарських підприємствах (великих і середніх), без урахування доплат і дотацій, склав у 2012 році 2 %, або отримано 111,5 млн. грн. прибутку. Нині нові та реконструйовані свинокомплекси з ефективною технологією можуть розраховувати на більш високу рентабельність – 10-15% і вище [3, с. 139].

Водночас слід відмітити, що рівень збитковості у 2011 році складав 3,7 %, або отримано 196,4 млн. грн. збитку.

Так, 2012-го року, попри позитивні цінові тенденції на свинину, виробники зіштовхнулися зі значним подорожчанням зернових, яке почалося в другому півріччі.

Зміни на сировинно-білковому ринку (соняшниковий та соєвий шрот) були не такими різкими. Проте поступове зростання цін врешті призвело до подорожчання комбікорму. Так, на початку 2012 року, ціни на основні види кормів були наступними: 1) шрот соняшниковий (39% протеїн) – 1148,88 грн./т; 2) шрот соєвий (49% протеїн) – 4207,07 грн./т; 3) макуха соняшникова (34% протеїн) - 1186,61 грн./т; 4) макуха соєва (40% протеїн) – 3272,30 грн./т.

Однак вже на початку 2013 року ціни на корм різко збільшилися: 1) шрот соняшниковий (39% протеїн) – 3290,84 грн./т; 2) шрот соєвий (49% протеїн) – 5708,84 грн./т; 3) макуха соняшникова (34% протеїн) – 2834,72 грн./т; 4) макуха соєва (40% протеїн) – 4702,08 грн./т.

Так, якщо в першій половині 2012-го року «фінішерний» комбікорм у середньому коштував 2000 грн/т, то на кінець року ціна зросла майже до 3000 грн.

Основним індикатором є індексу прибутковості є співвідношення ціни на живих свиней та цін на «фінішерний» комбікорм [4, с. 168]. Глобальне свинарство, переважно, працює в коридорі 5-10 одиниць. Утім, в Україні були періоди, коли свинарство мало надприбутки – в 2005 році співвідношення сягало 20 одиниць. Найменші показники були в 2000-го, 2003-го та 2011-го.

В цілому більшість сільськогосподарських товаровиробників впроваджують інтенсивні технології виробництва продукції свинарства. У середньому по Україні у 2012 році отримано по 1805 поросят на 100 основних свиноматок, що більше на 296 поросят, ніж було в 2011 році.

Найкращі показники в Івано-Франківській, Донецькій та Львівській областях, які отримали відповідно по 3050, 2419 та 2414 поросят, найгірші – в Миколаївській, Одеській, Житомирській та Рівненській областях – лише по 1087, 1136, 1206 та 1209 поросят.

Падіж свиней у цілому по Україні в 2012 році дещо знизився і становив 464,2 тис. гол., що на 13 тис. гол. менше проти 2011 року. Однак Дніпропетровська, Донецька, Київська та Полтавська області мали ще досить великі обсяги падежу поголів'я свиней порівняно з 2011 роком.

Значне зростання приплоду свиней за одночасного зниження кількості свиней, що загинули та зменшення кількості свиней, реалізованих на забій, зумовило збільшення чисельності поголів'я свиней протягом 2012 року.

Позитивні тенденції підвищення ефективності виробництва продукції свинарства відображають натуральні показники, в першу чергу середньодобові прирости, які у 2012 році зросли проти 2011 року на 34 г і становили 448 г. Сільськогосподарські підприємства Івано-Франківської області отримали найвищий показник серед регіонів – 620 г, а найнижчий показник, менше 300 г, був у Миколаївській (273 г) та Одеській (291 г) областях.

Також слід відмітити, що витрати кормів на 1 центнер приросту свиней впродовж 2012 року збільшилися на 0,37% та станом на 01 січня 2013 року дорівнювали 5,39 ц кормових одиниць (у т.ч. 5,19 ц кормових одиниць – концентровані корми) – це надвисокий показник. Господарства, де коефіцієнт конверсії корму перевищує 3,5, впродовж найближчих п'яти років приречені на вимирання. Це об'єктивні реалії, а тому треба підвищувати ефективність виробництва.

Оцінюючи перспективи розвитку свинарства в Україні необхідно звернути увагу на розвиток експортноорієнтованого виробництва.

Основним напрямком українського експорту охолодженої свинини є країни СНД. Охолоджена свинина – елітне м'ясо, тому ціна на неї традиційно висока. На внутрішньому ринку цей продукт не затребуваний повною мірою, тому експорт - практично єдиний вихід із ситуації, що склалася через низьку платоспроможність українського покупця [5, с. 92].

Більша частина, близько 97%, замороженого м'яса, що експортується, постачається в Росію. Це традиційний і перспективний ринок збуту української продукції. Щоправда, він надто політизований, а відтак – непередбачуваний, тому на нині більшість виробників вважає його ненадійним. Нині на ринку Росії переважає імпорт із країн ЄС, Бразилії, США – при тому, що українська свинина більш високої якості порівняно з іншою продукцією, що імпортується РФ. У перспективі вітчизняні виробники свинини планують спрямовувати свої зусилля на більш широкий міжнародний ринок і готуються до глобальної конкуренції, у тому числі з найпотужнішими експортерами свинини (зокрема, з країн ЄС, Америки, Бразилії).

Традиційними напрямком експорту субпродуктів з України є Південно-Східна Азія. Заморожені субпродукти вітчизняні товаровиробники продають у Китай, Гонконг, В'єтнам, незначні поставки здійснюють до Ліберії. В Азії, Східній Європі та Латинській Америці передбачається найшвидше зростання споживання продовольства на особу населення. Тому азійські ринки – цікава і перспективна платформа для експорту свинини. Але слід зауважити, що Азія для вітчизняних компаній – перспектива далекого майбутнього, оскільки туди треба виходити з великими обсягами продукції, які в Україні поки що не виробляються.

Оскільки промислове свинарство – справа для України відносно молода, свинина вітчизняних компаній неконкурентоспроможна на європейських ринках насамперед за ціною [6, с. 10]. Вона поступається за собівартістю європейській, бразильській, американській свинині не в

останню чергу через дорогі українські кредити. За них у нас нараховують ставки до 25% (для порівняння: в Америці 2-3%, у Європі – до 5%). Витрати на покриття цих позик відображаються на собівартості. Тому українським виробникам, щоб бути конкурентоспроможними на європейських ринках, треба вдосконалювати технології та покращувати ефективність виробництва, орієнтуючись на світові виробничі показники [7, с. 23].

Згідно з Постановою уряду № 900 від 4.10.2010 р., держава виділяє бюджетні кошти для часткового відшкодування суб'єктам господарювання побудованих та реконструйованих тваринницьких комплексів, завершених протягом 2009-2012 років.

Підтримка відбувається за результатами конкурсу в розмірі 50% від фактичних витрат, але не більше 25 тис. грн у розрахунку на одну свиноматку та 30 тис. грн – на одну голову ВРХ. На це наказом Мінагрополітики України від 04.10.2012 № 598 передбачено 227,6 млн грн. Проте, вітчизняні виробники скаржаться, що доводиться дуже довго чекати надходження коштів державної підтримки, внаслідок цього формується кредитна заборгованість, яка переходить на наступний рік.

Основний фактор, який стримує розвиток свинарства в Україні – загострення конкуренції на ринку м'яса та м'ясопродукції [8, с. 23]. Як правило, переважна частина споживачів віддає перевагу більш дешевому м'ясу птиці (у т.ч. курячому). На початку 2013 року ціни на свинину були майже в 2 рази вищі, ніж на курятину. Так, оптово-відпускна ціна на м'ясо свиней становила 31,92 грн/кг, роздрібна ціна на м'ясо свиней становила 41,15 грн/кг. В свою чергу, оптово-відпускна ціна на м'ясо курей становила 17,09 грн/кг, роздрібна ціна на м'ясо курей становила 21,28 грн/кг.

Однією з негативних причин впливу на розвиток галузі є низька купівельна спроможність населення. У січні 2013 року середньомісячна заробітна плата становила 3 тис. грн., що на 10,21% більше, ніж в аналогічному періоді 2012 року. Один з найнижчих рівнів оплати праці спостерігався у секторі сільського господарства (1953 грн), більшою за інші – у фінансовій та страховій діяльності (5925 грн). Індекс реальної заробітної плати у січні 2013 року порівняно з аналогічним періодом 2012 року зріс на 10,2%. Разом з тим, відбулось підвищення цін (тарифів) на товари та послуги (в т.ч. транспорт та комунальні послуги). В січні 2013 року індекси споживчих цін в порівнянні з січнем минулого року зросли на м'ясо та м'ясопродукти на 0,9%, хліб – на 3,3%, водопостачання – на 5,2%, квартирну плату – на 1,3%, охорону здоров'я – на 2,0% та транспортні послуги – на 3,1%.

Висновки з проведеного дослідження. Обсяги виробництва свинини в Україні залежать, насамперед, від ціноутворення на даний вид продукції. Для забезпечення прибутковості ведення свинарства необхідно здійснювати державні інтервенції ринку продукції свинарства. Це дасть можливість забезпечити продовольчу безпеку в державі, гарантувати виробникам мінімальні ціни на м'ясну продукцію, підвищувати їх економічні інтереси та стимули, наситити внутрішній ринок свининою в повній мірі, виходячи з науково обґрунтованих норм споживання м'яса в розрахунку на одну особу. Також, доцільно було б регулярно надавати кредитну підтримку (кредитну субсидію) виробникам тваринницької продукції, яка може бути направлена на модернізацію виробництва для комплексного застосування інтенсивних технологій, а це, в свою чергу, впливатиме на конкурентоспроможність продукції.

Бібліографічний список

1. Іванюта В. Ф. Стан і проблеми виробництва продукції свинарства в Україні / В. Ф. Іванюта, Н. М. Бейдик // Агросвіт. – 2008. – № 10. – С. 25-27.
2. Кісіль Д. Т. Невідкладні завдання у розвитку свинарства / Д. Т. Кісіль // Сільський господар. – 2005. – № 5-6. – С. 8-10.
3. Крилова Л. Коли свинина стає прибутковою / Л. Крилова // Пропозиція. – 2008. – № 4. – С. 138-141.
4. Лихач В. Я. Ефективне ведення галузі свинарства в умовах СГПП "Техмет-Юг" / В. Я. Лихач, С. М. Галімов // Таврійський науковий вісник : [збірник наукових праць ХДАУ]. – Херсон : Айлант, 2009. – Вип. 64. – С. 166-170.
5. Оляднічук Н. В. Основні напрями підвищення рівня інтенсифікації свинарства / Н. В. Оляднічук // Економіка АПК. – 2008. – № 6. – С. 90-94.

6. Палагута А. Шляхи підвищення ведення галузі свинарства / А. Палагута // Тваринництво України. – 2005. – № 10. – С. 9-11.
7. Смоляр В. І. Свинарство – пріоритетна галузь! / В. І. Смоляр // Мясное дело. – 2007. – № 4. – С. 22-25.
8. Щоб було м'ясо і було сало, або що передбачає Програма розвитку свинарства України до 2010 року // Мясное дело. – 2005. – № 10. – С. 22-23.

References

1. Ivaniuta, V.F and Beidyk, N.M. (2008), "State and problems of production pig breeding in Ukraine", *Ahrosvit*, no.10, pp. 25-27.
2. Kisil, D.T. (2005), "Urgent tasks in the development of pig breeding", *Silskyi hospodar*, no.5-6, pp. 8-10.
3. Krylova, L. (2008), "When pork becomes profitable", *Propozytsia*, no.4, pp. 138-141.
4. Lykhach, V.Ya. and Halimov, S.M. (2009), "Effective management of the pig industry in conditions of group soft starts system "Techmet-Yug", *Tavriiskyi naukovyi visnyk*, issue 64, pp. 166-170.
5. Oliadnichuk, N.V. (2008), "The Main directions of improving the intensification of pig", *Ekonomika APK*, no.6, pp. 90-94.
6. Palahuta, A. (2005), "Ways to improve the conduct of the pig industry", *Tvarynnytstvo Ukrainy*, no.10, pp. 9-11.
7. Smoliar, V.I. (2007), "Pig – priority industry!", *Miasnoe delo*, no.4, pp. 22-25.
8. Meat business (2005), "In order to have meat and fat, or what das the Program of development of pig breeding in Ukraine up to 2010 provide", *Miasnoe delo*, no.10, pp. 22-23

Свиноус І.В., Гура А.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА В УКРАЇНІ

Мета. Мета статті – провести аналітичний огляд сучасного стану розвитку галузі свинарства, визначити проблемні питання і обґрунтувати напрями підвищення виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання.

Методика дослідження Теоретичною і методологічною основою досліджень є загальнонаукові та спеціальні економічні методи пізнання явищ і процесів. У процесі виконання здійснення дослідження використовувалися такі методи економічних досліджень: діалектичний та абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); монографічний (при вивченні передового досвіду функціонування виробників продукції свинарства); емпіричний (спостереження сучасного стану виробництва продукції свинарства).

Результати. В процесі проведеного дослідження виконано узагальнення загальних тенденції виробництва продукції свинарства в господарствах різних форм господарювання. З'ясовано основні першопричини зростання інвестиційної привабливості вирощування свиней у висококонцентрованих сільськогосподарських підприємствах. Здійснено аналіз індексу прибутковості галузі свинарства та його вплив на розвиток галузі у господарствах корпоративного сектору економіки. Запропоновані шляхи по нарощенні експортного потенціалу свинарства.

Наукова новизна. Запропоновані заходи по підвищенню ефективності виробництва продукції свинарства, зокрема в сільськогосподарських підприємствах, які базуються на використанні інтенсивних технологій. Розкрито роль і місце держави в стимулюванні нарощення обсягів виробництва продукції свинарства.

Практична значущість. Запропоновані до запровадження індикатор прибутковості, які базується на співвідношенні вартості свинини та комбікорму, так зване «свино-зернове» співвідношення. Розглянуто основні напрями інтенсифікації виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: свинарство, сільськогосподарські підприємства, державна підтримка, господарства населення, корми, прибутковість.

Svynous I.V., Hura A.M. MODERN TRENDS IN THE PRODUCTION OF PIG BREEDING IN UKRAINE

Purpose. The purpose of the article is an analytical review of modern state of development of the pig industry, identify problematic issues and to justify the direction of increasing production of pig breeding in agricultural enterprises of different forms of management.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the research is general scientific and special economic methods of the knowledge of phenomena and processes. In the process of implementation the implementation of the research the following methods were used for economic research: the dialectical and abstract-logical (for theoretical synthesis and formulation of conclusions); monographic (the study of the advanced experience of the functioning of the producers of pork products); empirical observation of the modern state of production pig breeding).

Findings. In the course of the research compilation of General trends in the production of pork products in farms of different forms of management were carried out. Clarified main underlying causes growth of investment attractiveness of the cultivation of pigs of highly concentrated in agricultural enterprises. The analysis of the profitability index the pig industry and its influence on development of industry in the farms of the corporate sector of the economy is done. Ways of increasing the export potential of the pig are suggested.

Originality. Measures for improvement of efficiency of production of pork production, in particular in the agricultural enterprises are suggested, which are based on the use of intensive technologies. The role and place of the state in stimulating the growth of production of pork production is shown.

Practical value. Proposed to introduce an indicator of profitability, what are based on the ratio of the cost of pork and feed, so-called "pig-grain" ratio. The basic directions of intensification of production in pig breeding farms.

Key words: pig breeding, agricultural enterprises, state support, farms, fodder yield.

Свиноус И.В., Гура А.М. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ СВИНОВОДСТВА В УКРАИНЕ

Цель. Цель статьи – провести аналитический обзор современного состояния развития отрасли свиноводства, определить проблемные вопросы и обосновать направления повышения производства продукции свиноводства в сельскохозяйственных предприятиях различных форм хозяйствования.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой исследования являются общенаучные и специальные экономические методы познания явлений и процессов. В процессе выполнения осуществления исследования использовались следующие методы экономических исследований: диалектический и абстрактно-логический (для теоретического обобщения и формулировки выводов); монографический (при изучении передового опыта функционирования производителей продукции свиноводства); эмпирический (наблюдение современного состояния производства продукции свиноводства).

Результаты. В процессе проведенного исследования осуществлено обобщение общих тенденции производства продукции свиноводства в хозяйствах различных форм хозяйствования. Выявлены основные первопричины рост инвестиционной привлекательности выращивания свиней в высококонцентрированных сельскохозяйственных предприятиях. Осуществлен анализ индекса доходности отрасли свиноводства и его влияние на развитие отрасли в хозяйствах корпоративного сектора экономики. Предложены пути по наращиванию экспортного потенциала свиноводства.

Научная новизна. Предложены меры по повышению эффективности производства продукции свиноводства, в частности в сельскохозяйственных предприятиях, которые базируются на использовании интенсивных технологий. Раскрыты роль и место государства в стимулировании наращивания объемов производства продукции свиноводства.

Практическая значимость. Предложенные к введению индикатор доходности, яки базируется на соотношении стоимости свинины и комбикорма, так называемое «свино-зерновое» соотношение. Рассмотрены основные направления интенсификации производства продукции свиноводства в сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: свиноводство, сельскохозяйственные предприятия, государственная поддержка, хозяйства населения, корма, доходность.